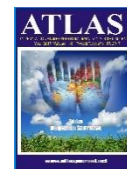

ATLAS INTERNATIONAL REFERRED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X

Article Arrival Date: 11.03.2018

Published Date: 31.05.2018

2018 / May

Vol 4, Issue:8

Pp:120-125

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ЖАҒАНДАНУ ҮДЕРІСІ

GLOBALIZATION AND THE PROBLEMS OF NATIONAL EDUCATION

Gulmira Kalibaevna ABDIRASILOVA

Professor of the Kazakh State Women's Pedagogical University, Almaty/Kazakhstan

Adilkhan Asel MARATOVNA

Faculty of International Relations L.N. Gumilyov ENU, Astana/Kazakhstan

ТҮЙІНДЕМЕ

Әр ұлттың қай кезеңде болмасын алдында тұратын ұлы міндеттерінің ең бастысы өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты саналы ұрпақ тәрбиелеу. Болашақ қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл парасаты мол, мәдени, ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу аға буынның қоғам алдындағы зор борышы. Ал жастарды жан-жақты қабілетті азамат етіп өсіруде халықтық салт дәстүрлердің тәлім-тәрбиелік білім танымдық ролі зор.

Қазақ халқы - рухани зор байлықтың мұрагері. Ежелгі ата-бабаларымыздың күмбірлеген күміс күйі, сыбызғы сырнайының үні, асқақтата салған әсем әні, ғашықтық жырлары мақал-мәтел, шешендік сөз, айтыс өлеңдерінің сан ғасыр бойы өз ұрпағын сегіз қырлы, бір сырлы, өнегелі де өнерлі адамгершілік ар-ожданы жоғары намысқой азамат етіп тәрбиелеп келгені тарихи шындық. Егеменді еліміздің болашақ ұрпағын тәрбиелеуде, олардың бойына ізеттілік, қайырымдылық, кішіпейілділік, әдептілік, елін, жерін, Отанын сүюшілік секілді ең асыл қасиеттерді қан мен жанына сіңіруде осы ата-бабамыздың салт-дәстүр негізін ұстансақ өте ұтымды болар еді.

Бүгінгі таңда ғасырлар қойнауында қалыптасқан ұлттық тәрбиені, озық өнегелі дәстүрді, адамгершілігі бар асыл қасиеттерді жастар бойына қалыптастыруда, оны ұтымды пайдалану аса маңызды міндеттердің біріне айналып отырғаны даусыз. Сондықтан ұлттық мәдениеттің, әдебиеттің, тілдің, халықтық педагогиканың тарихы мен болашағы да мектептегі жас ұрпақ тәрбиесіне байланысты. Бала тәрбиесінің алтын бесігі – отбасы.

Тірек сөздер: ұлттық тәрбие, жаһандану, өркениет, ұлттық құндылық, ұлт мүмкіндігі, рухани кеңістік.

ABSTRACT

The greatest responsibility of every nation at any stage is to educate a healthy generation that will continue its business and life. The upbringing of future societies with a mature, intelligent, culturally and spiritually advanced generation is a great duty of the older generation to society. And education of folk traditions is a great way to educate young people as a capable citizen.

The Kazakh people are the heirs of spiritual wealth. Ancient ancestors of our ancestors' silver-embossed silver rings, sunglasses, singing songs, prose-proverbs, sermons, and aitys of poetry for many centuries have made their generation eight-sided, mysterious, moral, and noble. bringing up a historical reality. It would be a good idea to educate the future generations of our country, to build on the traditions of our ancestors in their blood and soul, to bring them the most noble qualities of kindness, mercy, humility, courtesy, homeland, land and homeland.

Today it is one of the most important tasks of formation of the national education, the best traditions, moral qualities of young people in the age-old, and its rational use. Therefore, the history and prospects of national culture, literature, language, folk pedagogy are related to the education of younger generation in the school. The golden cradle of the upbringing is a family.

Key Words: national education, globalization, civilization, national values, chances of nationality, spiritual space.

Бүгінгі күннің, қазіргі жаһандану дәуірінің, басты талабы – өркениетті қоғамға ілесе алатын ұрпақ тәрбиелеу. Әлем елдерімен қабырғасын теңестіруді меже етіп отырған елдің білімді жастары тәуелсіздікті нығайтады, ұлттық тәрбиемен сусындаған ұрпақ болашақты гүлдендіреді деген сенім мақсатымызға айналып отырғандай. Ал, оған қол жеткізудің алғы шарттарының бірі – ұлттық тәрбиеге арқа сүйеу.

Адам баласы еш уақытта тек қазіргі күнімен ғана өмір сүре алмайды. Өткенін пайымдап, сондағы асыл мұра-жауһарларын мақтан тұтып, оны өзге жұрттың алдына паш етеді. Тарихын түгендеп ұстаған елдің болашағы да бекем болатыны сондықтан. Осы негізге салып қарасақ, бізге ең алдымен түркілер тарихындағы ортақтыққа маңыз берген орынды. Ілгері замандағы тәжірибеден білетініміз, бір халық екіншісіне өктемдік жасап, жойғысы келсе, алдымен оның тарихын бұзады.

Алыстан іздемейік, кеңестік дәуірдің өзінде орыс пен батыстың құраған тарихы көп тықпаланды, түркінің санасынан ықылыммен сабақтастығын үзуге қатысты саясат жүрді. «Өткен тарихың тұлдыр, тарих сенде емес – мұнда, осымен жүрген жөн» деп, біздің түбірімізді өшіргісі келді. Кез келген этнос басқаға үстемдік ету үшін алдымен сол басқаның тарихын жоққа шығару арқылы санаға билік жүргізіп алады да, қалғанын біртіндеп жасайды.

Мемлекет құрған ел ғана әлемдік көшке ілесе алады, өзіндік келбеті бар өркениет жасай алады, өз кезегінде өркениет жасай алған ел ғана басқа өркениетті елдермен терезесі теңесе алады. Олай болса, еліміздің тап бүгінгі болмысы мен әлемдік кеңістіктен өз орнын табуға ұмтылысын мемлекетшілдік бастаулары деп айтуға толық негіз бар.

Ресейге отар ел болып тұрғанымызда «туған ұлт», «ұлттық», «ұлтшылдық», «ұлттық идея», «ұлттық мүдде», «ұлттық тәрбие» мәселесі туралы сөз қозғау мүмкін болмады. Өйткені, бұл жайында сөз қозғау отарлаушы елдің «жасампаз» интернационалистік идеологиясына қарсы шыққандық деп есептелетін.

Ұлттық тарихи санамызды жаңғырту арқылы ұлттық рухымызды көтеру үшін керек. Жаңғырту бағытындағы қажеттілер қатарында саналатын қадау-қадау дүниелер де жеткілікті.

Астанамызда бой көтерген «Қазақ елі» мемориалдық кешенінің негізгі мазмұн-мағынасы - киелі атқа ие болған сәулет өнерінің жаңа туындысына зер салып қараған адам, одан еліміздің сан ғасырлық тарихын, ұлтының болашағы жолында қасық қаны мен күш-жігерін аямаған ұлы перзенттерін, халықтың асыл мұратын терең сезініп қана қоймайды, сонымен бірге ұрпақтар байланысын, қазақ елінің кешегісі, бүгінгісі және ертеңгісін айғақтайтын уақыт үндестігінің белгілерін де аңғарар еді. Сондықтан да, бұл ескерткіштің өкшебасар ұрпақты ізгілікке, отансүйгіштікке, елдік биік санаға тәрбиелеуде маңызы аса зор болатынына сеніміміз кәміл.

«Қазақ елі» монументі өткен күнді көз алдымызға елестетумен бірге келешек жайлы да ой қозғайды.

Жаһандану – ғаламдану, әлемдік ауқымдану, глобализация (ағылшынша «Global» сөзі - әлемдік, дүниежүзілік, жалпы) - жаңа жалпы әлемдік саяси, экономикалық, мәдени, ақпараттық тұтастыққұрылуының үрдісі.

Терминді ғылыми айналымға алғаш рет енгізген (1983 жылы) америкалық экономист Теодор Левитт. Жаһанданудың жаңа сатысының түрлі аспектілерін 20 ғасырдың ортасынан бастап Уолт Ростоу, Дэниел Белл, Алвин Тофлер, Питер Дракер, Джон Нейсбитт, Лестер Туроу зерделеді.

«Жаһандану» терминінің пайда болуын 1985 жылы осы түсінікті талқылаған американ социологының атымен байланыстырады.

Жаһандану - бұл жеке елдердегі халықаралық мәні бар әр түрлі факторлардың жалпы өсу әрекетінің әлеуметтік шындыққа қатынасының үрдісі (мысалы, экономикалық және саяси байланыстар, мәдени және ақпараттық алмасу).

Қазір барлық елдер мен мемлекеттер біркіндікті жаһандану жағдайында өмір сүруге бейімделу үстінде.

Соңғы жылдары жаһанданудың бір тетігі ретіндегі батыстану – бұл тек батыстың технологиялық жетістіктерін, экономикалық өндірісті ұйымдастыру тәжірибелері мен ғылыми-техникалық мәдениетін қабылдау ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік реттеудің (адам құқығы, жеке адамның тұлғалық тұлғаты, діни сенімі, ұлттық төзімділік, әдептілік, т.б.) мәдени-өркениеттік қалыптар кешенін де қабылдау екенін түсінген дәстүрлі қоғамды жақтаушылардың табанды қарсылығына тап болуда.

Бәсеке бүгінгі күні экономикада, саясатта, идеологияда, мәдениетте, білімде, ақпаратта, технологияда, тағы басқа салаларда қызу қарқынмен жүріп жатыр. Рас, Батыстың білімі, ғылымы, техникасы, технологиясы, біздер үшін өте қажет, алайда, Батыс өркениетінің қоршаған ортаға тек пайда табу көзі деп қарауға үйретуі, оны технологиялық тұрғыдан бөлшектеп сату түрінде түсіндіруі, бұл мәселеде бізге үлгі бола алмайды. Сондықтан Батыс өркениетіне шамадан тыс еліктеушілік жақсылықтың нышаны емес. Тағы да қайталап айтудың реті келіп тұр, батыстың технологиялық жаңалығына ұмтылу, экономикалық өндірісті ұйымдастырудағы жетістіктерін игеру – қажеттілік, ал одан керісінше бүгінгі күнде рухани тапшылыққа айналып отырған ізгілік, кісілік, адамгершілік, бауырмалдық, әдептілік, тәрбиелік мазмұн іздеу.

Жаһандану - қазіргі заманғы интеграциялық үрдістердің ішінде аса ықпалдысы.

Оған:

- ✓ коммуникациялық мүмкіндіктерді дамыту және ғарыштық кеңістікті ақпарат беру үшін пайдалану;
- ✓ жаһандық ақпарат желілерінің пайда болуы және тез дамуы;
- ✓ адамзат тұрмысындағы көптеген үрдістердің компьютерлендірілуі жатады;
- ✓ байланыстырудың жеке жүйесі мен жаһандық позицияланудың дамуы;
- ✓ ақпараттық коммуникациялық кешендердің негізінде бизнесті,
- ✓ өндірістік үрдістер мен үй шаруаларын басқарудың жаһандық жүйесін құру;
- ✓ өмір сүру үрдістерінің мейлінше үлкен бөлігін компьютерлендіру мен роботтау жүреді.

Жаһандануды әрбір ұлт, әрбір этнос, әрбір мемлекет өзінің болмысына бейімдеп сіңіре алғанда ғана осынау қауіптілеу болып көрінетін құбылыстың игілігін көреді. Егер жаһандануды ұлттық мемлекеттік болмысқа икемдей алмасақ, оның ықпалына түсіп алып, жалаң еліктеуге ұрынатын болсақ, онда мемлекет те, сол мемлекетті жасап отырған ұлт та геосаяси тобырға айналып, рухани жаулаушы өркениеттің құлақкесті құлы болып қала береді.

Біздің ойымызша, оның ең тиімді үлгісі – ұлттық тәрбиеге арқа сүйеу. Қазіргі кезеңде әлемнің әр түкпірінде өткір қойыла бастаған ең өзекті жайдың бірі – осы ұлттық тәрбие мәселесі болып отыр. Ұлттық тәрбиенің ең маңызды тұсы адамды ойлануға үйретуі. Бұлай дегенде әрбір жеке адам ең алдымен өзінің белгілі бір ұлттың мүшесі екенін

іштей терең сезініп, санада сілкініс жасауы керек екенін, содан кейін барып жалпыадамзаттық қоғамға лайық орнын белгілеуі қажеттігін сіңіруі болса керек. Бұл жерде негізгі әңгіме арқауы мемлекетшілдік, ұлттық сана, ұлттық ұстаным, ұлттық мүдде туралы болып отыр. Өйткені, біздің төлтума бітімімізді, қайталанбас ұлттық болмысымызды, ұлттық ойлау машығымызды, қала берді ұлттық кейпімізді сақтап қалу бәрінен маңызды.

Ұлттық тәрбие туралы идея бүгінгі күн талабы мен өмірлік қажеттіліктен туындап отыр. Қазақ елінің әлемдік кеңістікте өз жолын таңдауы әрбір қазақтың емін-еркін өмір сүруінің кепілі. Ол сөзсіз ұрпақтар қамы деген ұғыммен үндеседі. Ел болу, мемлекет құру сонау түркі заманынан желісі үзілмей келе жатқан ұлттық арман-аңсар. Ел болу – болашаққа ашылған даңғыл жол. Сол болашаққа ашылған даңғыл жолды ұлттық тәрбие арқылы жүруді үйренсек, ешкімнен кем болмайтынымыз анық. Бұдан шығатын қорытынды – ұлттық тәрбие идеясы ата-бабалар алдындағы – қарыз бен өкшебасар ұрпақтың алдындағы – парыз деп түсінуіміз керек.

Әлемдік тәжірибе көрсетіп отырғандай, кез келген мемлекеттің экономикалық, әлеуметтік гүлденуі мен қауіпсіздігі халықтың білімі мен интеллектілік ресурстарымен тығыз байланысты.

Интеллектуалды ұлт болу деген тар шеңбердегі ұғым емес, оның түпкі иірімінде ұлттық негіз, ұлттық ұстын, ұлттық болмыс жатыр. Ұлттың сапалық құрамын арттыру тек қан тазалығын жақсартумен ғана шектелмейді, рух тазалығын тәрбиелеу арқылы да биік мұратқа жетуге болады

Сондай-ақ қазіргі замандағы білім беру жүйесінің міндеті қазіргі жастарымыздың білім алып қана қоймай, тәрбиелі, әдепті, ұлтжанды, бір сөзбен айтқанда, интеллектуалды болуын қамтамасыз ету.

Ұлттық тәрбиенің көздері фольклор, ауыз әдебиеті, ұлттық әдебиет, әдет-ғұрып, салт-дәстүр, ұлағатты қағидалар, шешендік сөздер, өнеге өсиеті бар мақал-мәтелдер, туған топырағымызда дүниеге келген ойшыл ғұламаларымыздың еңбектеріндегі тәрбие қағидалары болып табылады. Сонымен бірге отбасы тәрбиесінің ұлттық ерекшеліктері, туыстық қарым-қатынас, жеті ата туралы түсінік, перзенттік парыз бен қарыз, ұлттық намыс, ұлттық сана-сезім, ұлттық адамгершілік, отансүйгіштік, еңбексүйгіштік қасиеттері, ізгілік сынды тағы басқа сапалық белгілер ұлттық тәрбиенің негізгі көрінісі болады. Одан басқа жаһандану жағдайындағы ұлтаралық қарым-қатынас мәдениеті, толеранттық-төзімділік қасиеттер де ұлттық тәрбие дәрістерінде көрініс табуы тиіс деп ойлаймыз.

Қысқаша айтқанда, ұлттық тәрбие – ұлттық сана-сезімі жоғары болашақ маман жастарды тәрбиелеуге негізделген білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі.

Ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, ұлттық мүдденің өркендеуіне үлес қоса алатын, ұлттық құндылықтар мен жалпыадамзаттық құндылықтарды өзара ұштастыра алатын толық кемелді, ұлтжанды тұлғаны тәрбиелеу.

- ✓ Ұлттық тәрбиенің діңгегі – ана тілі болып қалатынын негіздеу;
- ✓ қазақ тілі мен тарихын, мәдениеті мен ділін, салт-дәстүрі мен дінін құрметтеу рухында жастардың ұлттық интеллектуалдық мінез-құлқын қалыптастыру;
- ✓ бүгінгі қазақ елінің индустриялық-инновациялық жүйесінің дамуын қамтамасыз ететін жоғары парасатты ұлттық сипаттағы белсенді іс-әрекетке тәрбиелеу;

- ✓ білім және мәдени рухани тұрғыда басқа өркениеттермен бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз ету;
- ✓ қоғам мен адам, адам мен табиғат қарым-қатынасының өркениеттілік сана-сезімін ұлттық рухта қалыптастыру.

Ұлттық тәрбиенің мақсаты – елдік сананы қалыптастырып, ұлттық рух пен ұлттық патриотизмді негіздеу, ұлтсыздықпен күресу болса керек. Сондықтан тәрбиенің жүзеге асуының технологиясы қалай дегенде де ұлтымызға ұстын, болашағымызға тұғыр болатын ұлттық тәрбиеде жатыр деп нық сеніммен айта аламыз.

Олай болса, басты мақсат – жас ұрпақты ұлттық игіліктер мен адамзаттық құндылықтар, рухани-мәдени мұралар сабақтастығын сақтай отырып тәрбиелеу. Ұлттық құндылықтарымызды әлемдік деңгейге шығаруға қабілетті тұлға тәрбиелеу үшін:

- ✓ оқушылардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру;
- ✓ жас ұрпақ санасына туған халқына деген құрмет, сүйіспеншілік, мақтаныш сезімдерін ұялату, ұлттық рухын дамыту;
- ✓ ана тілі мен дінін, оның тарихын, мәдениетін, өнерін, салт-дәстүрін, рухани-мәдени мұраларды қастерлеу;
- ✓ жас ұрпақ бойында жанашырлық, сенімділік, намысшылдық тәрізді ұлттық мінездерін қалыптастыру сияқты міндеттерді орындағанда ғана басты мақсатқа жетеміз.

Кез келген ұлттың ұлт болып қалыптасып дамуы үшін оның ұлттық санасы, ұлттық құндылығы болуы керек. Сондықтан ұрпағымыздың ұлттық құндылықтарды бойына сіңіріп, ел қамын ойлайтын азамат етіп тәрбиелеуіміз керек. Ұлттық тәрбиені бойына дарытуда Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың мына бір ұлағатты сөзі бағдарлам болмақ: «Еліннің ұлы болсаң, еліңе жаның ашыса, азаматтық намыс болса, қазақтың ұлттық жалғыз мемлекетінің нығайып, көркеюі жолында жан теріңді сығып жүріп еңбек ет. Жердің де, елдің де иесі өзін екенінді ұмытпа».

Бүгінгі жаңа әлемдегі жаңа Қазақстанды, оның жаңа ұрпағын қалыптастыруда интеллектуалдық секіріс сөзсіз қажет. Олай болса, сол интеллектуалдықтың өзі ұлттық тәрбиемен келетін жеміс екенін ұмытпағанымыз абзал.

Пайдаланылған әдебиеттер:

Тілешов Е. Жаһандану дәуіріндегі ұлт мүмкіндігі Ана тілі газеті №22 2-8 маусым 2016 жыл

Оразбаева Ф. Жаһандану және мемлекеттік тіл // Егемен Қазақстан. - 2005. - С. 21 мамыр

Э. Эриксон. Детство и общество. СПб, 2000

Поиск национально-цивилизационной идентичности и концепт «особого пути» в российском массовом сознании» в контексте модернизации (отв. ред. Лапкин В.В., Пантин В.И.) М., ИМЭМО РАН, 2004. с.118.

И. Сигэюки. Волна новой цивилизации, исходящая от Японии. Токио, 1995, с.159-160

Дэниел Белл, Методология экономической науки, или Как экономисты объясняют. — М.: Журнал «Вопросы экономики», 2004. — 416 с. — ISBN 5-901389-04-2

Алвин Тофлер, 100 великих экономистов после Кейнса. — СПб.: Экономикс, 2009. — 384 с. — (Библиотека «Экономической школы», вып. 42). — 1 500 экз. — ISBN 978-5-903816-03-3

Питер Дракер, Экономикс, 2008. — 352 с. — (Библиотека «Экономической школы», вып. 42). — ISBN 978-5-903816-01-9. (англ. Great Economists before Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great

Джон Нейсбитт, . (англ. Great Economists since Keynes: An introduction to the lives & works of one hundred great economists of the past, 1985)

Лестер Туроу. (англ. The Methodology of Economics, or How Economists Explain, 1980

